

ואף על פי שיש שם רוב בני אדם שחייב עליהם אם הורגם, מכל מקום משמענו הפסוק שפטור, משום דהוה ליה **בנעני** "קבוע" בתוך חבורת האנשים, ולא מדובר שפירש מהם, וכל קבוע נדון כספק השקול של מחצה על מחצה דמי.

איתמר: רב חייא בר אשי אמר רב: הלכה כרבי יוסי במשנתנו להתיר ספק בעילה הפוסלת לכהונה, ברוב אחד.

ורב חנן בר רבא אמר רב: הוראת שעה היתה צורך שעה היתה, או שראו שם שאר צידי היכר דברים להתיר, אבל לדורות צריך "תרי רובי" להתיר.

והבין רבי ירמיה, שבמשנה הכשירו את התינוקת ליוחסין של כהונה על ידי רוב העיר בלבד, ועל זה אמר רב הלכה כרבי יוסי.

ולכן מתיב רבי ירמיה: וכי ליוחסין לא בעינן תרי רובי?

והתנן: גבי עיר שישראלים ועובדי כוכבים דרים בה

אם מצא בה באותה העיר תינוק מושלך טו-ב ואינו יודע אם התינוק הזה ישראל או עובד כוכבים, הדין הוא:

אם רוב התושבים שבעיר עובדי כוכבים, הרי הוא עובד כוכבים.

אם רוב התושבים שבעיר ישראלים, הרי הוא ישראל.

ואם יש מחצה ישראלים על מחצה עובדי כוכבים, הרי הוא ישראל.

אמר קרא גבי רוצח במזיד (דברים יט) "וכי יהיה איש שונא לרעהו, וארב לו, וקם עליו, והכהו נפש, ומת".

ודורש רבי שמעון מהפסוק הזה שאינו חייב הרוצח מיתה, עד שיתכוין לו, להריגת הנרצח הזה. פרט למתכוין להרוג אדם זה והרג אדם אחר, ואפילו ששניהם ישראלים, שאינו חייב על כך מיתה.

ורבנן אמרי בשם "דבי רבי ינאי", שבא הכתוב הזה למעט — פרט לזורק אבן לגו, לתוך חבורת בני אדם, גוים וישראלים, והרג אפילו ישראל, שפטור.

אבל אם היו רק ישראלים עומדים שם, ונתכוין להרוג את זה והרג את זה, והתרו בו, וקבל התראה, ונפלה הכאה על חברו, והרגו, חייב.

והוינן בה: **היכי דמי?** איך הוא האופן שזרק אבן לגו, שפטרתו התורה לרבנן?

אילימא שמא תאמר שמדובר בכגון דאיכא תשעה בנענים ואחד ישראל ביניהם, למה צריך הפסוק לפוטרו? **ותיפוק ליה דרובא בנענים נינהו,** ויש לתלות שהאבן יפגע ברוב שפטור עליהם, ואין כאן בזריקת האבן מעשה רציחה.

ואי נמי, מדובר באופן שיש פלגא גוים ופלגא ישראלים, עדיין אין צורך בפסוק לפוטרו, משום שמהיכי תיתי נהרגהו? והרי יש ספק השקול, וספק דיני נפשות לחקל, שכתוב "והצילו העדה" (במדבר לה).

אלא, בהכרח, לא צריכא שהפסוק בא למעט באופן דאיכא תשעה ישראלים וכנעני אחד ביניהם.

ומקשינן: **ולרב חנן בר רבא, דאמר בשם רב, הוראת שעה היתה, והרי לפי דברי רב יהודה אמר רב היה שם "תרי רובי", אם כן יוצא, שלדורות נפסק שלא צריך "תרי רובי". וקשיא הא דאמר רב אבל ליוחסין לא, שמשמע ממנו שמצריך לדורות "תרי רובי".**

ומתריצין: **מאן דמתני הא דרב, שאמר אבל ליוחסין לא — לא מתני הא דאמר רב יהודה אמר רב בקרונות של צפורי היה מעשה, וסובר שהיה שם רק רוב אחד, ולכן סובר שהיתה זו הוראת שעה.**

גופא: שנינו לעיל **מצא בה תינוק מושלך בעיר.**

אם רוב בני העיר עובדי כוכבים הרי הוא עובד כוכבים.

אם רוב בני העיר ישראל הרי הוא ישראל.

אם בני העיר הם מחצה ישראל על מחצה עובדי כוכבים, הרי הוא ישראל.

אמר רב, לא שנו שהוא נחשב ישראל אלא לענין להחיותו, אבל לענין יוחסין לא.

ושמואל אמר, לפקח עליו את הגל.

והבינה הגמרא כוונתו, שגם לענין לפקח עליו את הגל בשבת הולכים אחר הרוב להכשירו כישראל.

ומקשינן: **ומי אמר שמואל הכי, שלענין פיקוח נפש צריך רוב להחשיבו לישראל כדי לחלל עליו את השבת?**

(ובהמשך תבאר הגמרא מה ההבדל בין אם יש רוב ישראל, לבין אם יש מחצה על מחצה, הרי בשניהם הדין שהוא נדון כישראל, אם כן מדוע חילקו אותם במשנה לשני מקרים)

ואמר רב בכיאר משה זו: לא שנו שאם יש רוב ישראל דינו כישראל אלא לענין להחיותו שביט דין מצווים לפרנסו משום "וחי אחיך עמך" (ויקרא כה).

אבל לענין יוחסין, לא נחשב הוא כישראל, שאם בת היא התינוקת שמצא, אסורה לכהן, ואפילו אם אין חשש שהיא אסופית⁽¹⁾ (כגון שאיבריה מתוקנים ומיושרים שאם היתה אסופית לא היו מתקנים את איבריה. וכן בשאר אופנים שהובא במסכת קדושין עג ב), מכל מקום חוששים שמא היא בת עובד כוכבים. ולפי מאן דאמר שגירות פסולה לכהונה, אפילו קטנה זו אסורה לכהן, ואפילו שיש שם רוב ישראל פסולה לכהונה.

ושמואל אמר אף לענין שמותר לפקח עליו את הגל בשבת כדי להצילו תוך חילול שבת, נחשב התינוק לישראל כשיש רוב ישראלים בעיר.

ואם כן, רואים מדברי רב שלא מועיל רוב אחד ליוחסין של כהונה.

ואומרת הגמרא על קושיתו של רבי ירמיה:

אשתמיטתיה לרבי ירמיה הא דאמר רבי יהודה אמר רב, שבשעת קרונות של צפורי הוה המעשה של משנתינו, שהיה שם "תרי רובי", ולכן הכריעו שם כהרוב.

1. אסופי — תינוק שנמצא מושלך שאין מכירים לא את אביו ולא את אמו, הרי הוא ספק ממזר,

כן רואים אנו שאינו נחשב כעובד כוכבים לכל הדברים. ולכן הוינן בה:

אם רוב עובדי כוכבים עובד כוכבים — למאי הלכתא? לענין מה הוא נחשב כעובד כוכבים?

אמר רב פפא: לענין להאכילו נבילות בידים נחשב הוא כגוי, וכל שכן שנחשב כגוי לענין שלא צריך להחזיר לו אבידה, ושלא צריך לשלם לו בנזקין⁽²⁾.

אם רוב ישראל הרי הוא ישראל — למאי הלכתא [מה חידוש יש בהלכה זו]?

אמר רב פפא: נתחדש שצריך להחזיר לו אבידה.⁽³⁾

והאמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל, אין הולכין בפיקוח נפש אחר הרוב! ובספק עובד כוכבים ספק ישראל אפילו אם הרוב עובדי כוכבים מפקחים עליו את הגל בשבת.

אלא על כרחך, כי איתמר דשמואל — ארישא אתמר, שנאמר ברישא: אם רוב בני העיר עובדי כוכבים הרי הוא נחשב עובד כוכבים.

ועל כך אמר שמואל: ולפקח עליו את הגל בשבת אינו כן. שאין הולכים אחר הרוב בספק נפשות, ומפקחין.

וכיון שאמר שמואל שמפקחים עליו את הגל אפילו כשרוב בני העיר עובדי כוכבים, אם

על תם אלא חצי נזק, מכל מקום כיון שהוא מסופק בעצמו אם הוא עכו"ם או ישראל, אין לו חזקת ממון, שכל שיש ספק בעיקר החזקה הולכים אחר הרוב, ולנכרי אין חזקת ממון. (ועיין שב שמעתתא, שמעתתא ד' פרק ז').

ובמאירי כתב, שלא אמרו שאין הולכים בממון אחר הרוב אלא בישראל גמור, ובמגיד משנה (פט"ו מאיסו"ב הכ"ו) הוסיף, כיון שהוא עצמו מסופק אם הוא גוי או ישראל.

ובהפלאה הסביר: שכיון שתיכף כשנולד כבר החזקנוהו לנכרי לשאר דינים, שהולכים בהם אחר הרוב, שוב הוחזק לנכרי אף כשנוגע אחר כך לממון. (ועיין בית שמואל אהע"ז סי' ד' ס"ק נ"ה וס"ק נ"ו שכתב טעם אחר, ועיין בשב שמעתתא ש"ד פ"ו שדחהו)

אבל השיטה ישנה בשיטמ"ק חולק וסובר שאף כאן אין הולכים בממון אחר הרוב, ואינו משלם בתם אלא חצי נזק.

3. כתב המגיד משנה (פט"ו מאיסורי ביאה הל'

שמה הושלך מחמת שנולד לאשת איש שבעלה הלך למדינת הים ולא יכלה לתלות אותו בבעלה. ואף על פי שהאסופי מותר מן התורה, שדורשים מ"קהל ה'", בקהל ודאי לא יבוא אבל בספק קהל יבוא, והאסופי ספק קהל הוא, אבל חכמים עשו מעלה ביוחסין ואסרו ספק ממזר לבא בקהל ולפיכך האסופי אסור לבא בקהל ישראל.

2. הרמב"ם (בפרק ט"ו מהלכות איסורי ביאה הלכה כו) כתב שאף אין מפקחים עליו את הגל בשבת. אבל הרמב"ן והרשב"א חולקים וסוברים שאין הולכים בפקוח נפש אחר הרוב, ומפקחים אפילו ברוב עכו"ם.

ואין מצווים להחיותו, היינו לפרנסו כשאר עניי ישראל, אבל אם מת ברעב, כתב השיטמ"ק שמחוייבים להחיותו ועדיף מפקוח הגל.

ואם נגזר שורו אפילו שהוא תם, את שור ישראל, כתב השיטמ"ק, שמשלם נזק שלם, משום שאף על פי שאין הולכין בממון אחר הרוב להוציא מהמוחזק, וישראל הרי אינו חייב

אי נימא באופן דנגחיה תורא דידן לתורא דידיה [שנגח שור של ישראל את שורו], שהוא הניזק, ודנים אותו כישאל, וחייב המזיק לשלם לו חצי נזק.

הרי לימא ליה, יכול הישראל לומר לו לניזק אייתי [הבא] ראייה דישאל את, ושקול! [קודם הבא ראייה שישאל אתה, ורק אחר כך תקבל את התשלום] כיון שהמוציא מחברו עליו הראייה, שהרי מדובר באופן שהתינוק נמצא בעיר שהיא מחצה על מחצה, ויש ספק הוא אם הוא ישראל.

לא צריכא, שנחשב כישאל לענין נזקין באופן דנגחיה תורא דידיה לתורא דידן [שורו נגח שור של ישראל], והניזק תובע ממנו נזק שלם לשור תם כדין שור של גוי שהזיק.

והשמיענו התנא, שפלגא [חצי] משלם ממה

וחידוש הוא שמוציאין מיד ישראל הזוכה בה כדי לתתה לזה. ועוד חידוש, שאמרו חכמים בסנהדרין (עו, ב) המחזיר אבידה לכנעני עליו הכתוב אומר "למען ספות הרוה את הצמאה — לא יאבה ה' סלוח לו". ועם כל זה, לזה שיש לו רוב בספיקו, צריך להחזיר לו את האבידה(4).

מחצה על מחצה הרי הוא ישראל — למאי הלכתא?

אמר ריש לקיש: לנזקין(5), ששנינו במשנה בבבא קמא (לו, ב) שור של ישראל שנגח לשור של גוי פטור, ושור של גוי שנגח לשור של ישראל, בין תם ובין מועד משלם נזק שלם. ושור של ישראל שנגח שור של ישראל, תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם.

והוינן בה: חיבי דמי? באיזה אופן נדון כישאל לענין נזקין?

הרשב"א והרא"ה (בסוגין), שמאחר שהאבידה לא באה לידי המוצא מדעת הבעלים, מעמידים אותה בחזקת מרא קמא של האסופי בצירוף הרוב של ישראל ומוציאים מיד המוחזק. ודוקא כשהמוחזק טוען שמא, כמו באבידה זו שהמוצא אינו יודע אם זה הוא ישראל, אבל כשהמוחזק טוען ברי אין מוצאין מידו אפילו שהרוב מסייע לחזקת מרא קמא.

5. כתב הרמב"ם (שם הל' כ"ו) וחייבים להחיותו ולפקח עליו את הגל בשבת, וכן כתב המחבר בשו"ע (אהע"ז סי' ד' סעיף ל"ד), ועיין ביאור הגר"א (שם ס"ק צ"ג).

אבל הרמ"א שם כתב בשם יש אומרים, שסוברים שאין חייבים להחיותו אלא אם כן יש שם רוב ישראל, וכ"כ רש"י ותוס', והשיטמ"ק

כ"ו) שאם נגח שורו של ישראל לשורו, אין הישראל חייב לשלם לו, לפי שאין הולכים בממון אחר הרוב.

אבל התוספות ביומא (דף פה. ד"ה לא צריכא) כתבו שחייב לשלם, וביאר הים של שלמה בסוגין, לפי שכבר הוחזק משעה שנולד לישראל לשאר דינים. וכן כתב בעל ההפלאה.

ומכל מקום אם הרגו ישראל, כתב הרמב"ם (שם הל' כ"ה), שאינו נהרג עליו, וביאר המגיד משנה שם, לפי שיש מקצת עכו"ם קבועים בעיר, וחשוב כמחצה על מחצה, ובהל' כ"ז כתב עוד טעם, לפי שאין דיני נפשות גרועים מיוחסין, ואין הולכים בהם אחר רוב אחד.

4. הביאור בזה שצריך להחזיר את האבידה, כתב בקונטרס הספיקות (כלל ו' סי' ח' בדעת התוס')

נפשך, שאם המזיק הוא גוי, חייב נזק שלם, ואם הוא ישראל חייב חצי נזק בתם.

וחייב לך עוד חצי נזק, או שאני יהודי ופטור, לכן אייתי [הבא אתה] ראייה דלאו ישראל אנה, ואתן לכוון. שהרי הניזק הוא המוציא, והמוציא מחבירו עליו הראיה.

ואידך פלגא [ועל החצי השני], אמר להו המזיק לניזק, כיון שיש ספק אם אני גוי

הדרך עלך פרק בתולה נשאת

בשם הרא"ש והרשב"א.

וכתבו התוספות ביומא (דף פה. ד"ה להחזיר), שכמו כן אין מחזירים לו אבידה, שאנו אומרים לו הבא עדים שישראל אתה.

וכתב הר"ש במכשירין (פ"ב מ"ז) על פי תוספתא בסוף פרק א' שם, שנותנים עליו גם חומרי עכו"ם, שלא לעסוק בתורה, או אם קידש אשה ובא ישראל וקידש, תפסו גם קדושי שני.

פרק האשה שנתארמלה

מתניתין

האשה שנתארמלה [שנתאלמנה] או שנתגרשה, ובאה לתבוע את כתובתה מבעלה או מיורשיו, היא אומרת: בתולה נשאתני והרי כתובתי מאתיים. והוא או יורשיו אומרים: לא כן, אלא אלמנה נשאתיך⁽¹⁾, וכתובתיך מנה⁽²⁾.

אם יש עדים, שיצאת האשה בשעת נישואיה בהינומא, וראשה היה פרוע כמנהג

הבתולות שיוצאות מביתן לחופה ושערן פרוע⁽³⁾, כתובתה מאתיים. אבל בלא עדים, הבעל נאמן⁽⁴⁾. ובגמרא יבואר.

רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אף אם יעידו רק על חילוק קליות שהיה בנישואיה כדרך הבתולות, הוא ראייה.

ומודה רבי יהושע — כמי שאומר לחבירו — שדה זו שאני מחזיק בה, של אביך היתה ולקחתיה הימנו. שהוא נאמן, אף בלא ראייה

1. החתם סופר הסתפק בגוונא שטענו היוורשים — "גררשה נשאך אבינו" ובכחאי גוונא הרי נפסלת לכהונה, ואינם נאמנים לפוסלה לכהונה. האם אמרינן שמכיון שאינם יכולים לפוסלה לכהונה אינם נאמנים אף לממון. או דילמא — פלגינן דיבורא, ונאמנים רק לעניין הממון ולא לענין האיסור.

2. ומדובר ששטר הכתובה אבד, דאי לאו הכי, נעיין בשטר הכתובה כמה היה כתוב בו.

וכתבו התוספות — שכששטר הכתובה בפנינו אינו נאמן לטעון אלמנה נשאתיך במיגו שהיה טוען פרוע, אפילו למאן דאמר שהטוען אחר מעשה בית דין ואמר פרוע נאמן, משום שמיגו במקום עדים הוא, שהרי השטר סותר את דבריו. ומיגו במקום עדים לא אמרינן.

אך הר"ן כתב שלמאן דאמר שהטוען אחר מעשה בית דין נאמן, אכן יהיה הבעל נאמן לטעון אלמנה נשאתיך במיגו שהיה טוען פרוע, אפילו אי איכא עידי הינומא כנגדו.

וכתב הב"ח שסבר הר"ן שעדי הינומא אינם בירור גמור, ולכן מהני מיגו כנגדם, אך לעולם לא מהני מיגו נגד עדים.

ולפי באור זה, אפשר לומר שמודה הר"ן

לתוספות, במקום דאיכא שטר הכתובה, דחשיב מיגו במקום עדים. כיון שהשטר נחשב כעדים אף לדעת הר"ן.

3. הקשה הגאון רבי עקיבא אייגר — והלא אף קודם החופה כבר הייתה אשת איש, ומדוע התירוה ללכת בגילוי ראש?

ודקדק מדברי רש"י — שרק בזמן החופה היו מגלים את ראשה, וגם אז לא היו מגלים את כל הראש אלא רק "שערה על כתפיה", כלומר — לא את כל השער רק את קצהו. ודבר זה מותר מעיקר הדין, כמבואר ברמ"א (אורח חיים סימן עה").

4. וכתב הרא"ש, שנאמן אפילו בלא שבועה, למרות שלכאורה מודה במקצת הוא, שהרי הודה שחייב לה מנה, מכל מקום כיון שיש בכתובה שיעבוד קרקעות, אין נשבעים עליה, משום שאין נשבעים על כפירת שיעבוד קרקעות.

אך הרמב"ם (בפרק ז' מאישות, הלכה כ"ה) פסק שכשהבעל קיים נשבע שבועת התורה, משום שהודה במקצת הטענה.

והקשה עליו הראב"ד, והלא אין נשבעים על כפירת שיעבוד קרקעות?